

Akvizičná politika Slovenského technického múzea

- /2/ **Systém zbierkového fondu Slovenského technického múzea**
- /3/ **Spôsob a proces akvizície**
- /4/ **Výberové kritériá akvizície**
- /6/ **Predmety kultúrnej hodnoty nadobúdané do zbierkového fondu STM**
- /11/ **Zhrnutie**

V legislatívnom vymedzení (Zákon č. 206/2009 o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty v aktuálnom znení) je Slovenské technické múzeum (ďalej aj len "STM") celoštátnym špecializovaným múzeom. Zriaďovacia listina mu ukladá na základe prieskumu a vedeckého výskumu v súlade so zameraním a špecializáciou vykonávaním základných odborných činností získavať, vedeckými metódami zhodnocovať a skúmať, ochraňovať, využívať a prezentovať zbierkové predmety, zbierky a dokumentačné materiály viažuce sa ku komplexnej dokumentácii dejín a vývoja vedy a techniky, výroby, priemyslu a dopravy v Slovenskej republike, a k podielu Slovenska a jeho osobností na rozvoji svetovej vedy ako súčasti národného kultúrneho dedičstva.

Systém zbierkového fondu Slovenského technického múzea

Od svojho vzniku v roku 1947, Slovenské technické múzeum zhromaždilo v ním spravovanom zbierkovom fonde vyše 36 000 kusov zbierkových predmetov (k 31. 12. 2019 počet evidenčných jednotiek: 18 624, t. j. kusov 36 034). V rámci celonárodného zbierkového fondu sú tieto zaradené do skupiny „zbierky dejín techniky“.

Na Slovensku priznáva vo svojich zbierkových fondoch hmotné doklady technického pokroku, resp. v systematickom členení zbierok charakterizuje ako zbierky dejín techniky 19 múzeí. Čo do počtu zbierkových predmetov, zbierkový fond STM predstavuje cca 35 %-ný podiel v tomto druhu kultúrneho dedičstva. V danom štatistickom vyhodnocovaní však nemožno hľadať relevantný podklad pre kvalitatívne vyjadrenie podielu STM na komplexnej dokumentácii dejín vedy, výroby a techniky na Slovensku, nakoľko aj dnes sú v slovenských múzeách veľmi výrazné znaky nejednotnosti v prístupe k odbornej evidencii zbierok, teda aj zaraďovaní zbierkových predmetov do skupiny zbierok dejín techniky.

Základ zbierkového fondu STM v roku 1947, vtedy Technické múzeum v Košiciach, tvorilo cca 3 421 predmetov, najmä slovacík a hungarík. Išlo konkrétne o časť muzeálnych predmetov, ktoré boli inštalované v roku 1943 v Košiciach ako Országos Magyar Müszaki Múzeum a umiestnené v budove Riaditeľstva štátnych železníc v Košiciach ako zárodok pre plánované technické múzeum pre oblasť Uhorska. Po oslobodení tieto zbierky prešli do vlastníctva československého štátu. V drvivej väčšine išlo o predmety sériovej výroby a duplikáty známych unikátov. Prvá systematizácia východiskového zbierkového materiálu bola realizovaná do týchto 17 skupín: umelecké kováčstvo, strojárstvo, polygrafia, automobilizmus, železničná technika, telekomunikácie, elektrotechnika, textilníctvo, fotografia a kinematografia, stavebníctvo, baníctvo, zememeračstvo, fyzika, drevársky priemysel, melioračná technika, osvetľovacia technika, písacie a šijacie stroje. Systém zbierkového fondu STM prešiel viacerými zmenami, zatiaľ najvýraznejšie úpravy boli realizované v rokoch 1968 a 2011.

Systém zbierkového fondu Slovenského technického múzea

r. 1948	r. 1968		r. 2011		r. 2019			
ZBIERKA	ZBIERKA	PODODBORY	ZBIERKA	PODODBORY	ZBIERKA	PODODBORY		
Umelecké kováčstvo	Kováčstvo		Kováčstvo		Kováčstvo (Ko)			
Strojárstvo	Strojárstvo	všeobecné strojárstvo	Strojárstvo	všeobecné strojárstvo	Strojárstvo (Str)			
		energetika		energetika				
		polygrafia		textilné stroje	Energetika (En)			
		letectvo						
		textilníctvo					Textilné stroje (Ts)	
		písacie stroje						
Textilníctvo								
Polygrafia			Polygrafia		Polygrafia (Po)			
Automobilizmus			Doprava	železničná	Doprava	železničná a lodná (DB-Z) (vr.vodohospodárstvo)		
Železnice	Železnica			automobilová		cestná (DB-D)		
			Letectvo a letecká technika		Letectvo a letecká technika (L)			
Elektrotechnika	Elektrotechnika	dorozumievacia technika	Elektrotechnika	dorozumievacia technika	Elektrotechnika	všeobecná (E) dorozumievacia (D) (vr. výpočtová)		
				domáca technika				
				výpočtová technika				
Telekomunikácia								
Fotografia a kinematografia			Fotografická a kinematografická technika	Fotografická a kinematografická technika (Fo) Kinematografická technika (Mm) /Múzeum Medzev/				
Stavebníctvo	Stavebníctvo		Stavebníctvo		Stavebníctvo (St)			
Baníctvo	Baníctvo		Baníctvo		Baníctvo (Ba) Baníctvo-Solivarníctvo (Ba-S)			
Zememeračstvo	Geodézia a kartografia		Geodézia a kartografia		Geodézia a kartografia (Geo)			
Fyzika	Fyzika		Fyzika		Fyzika (Fy)			
Drevoindustria	Drevárstvo							
Meliorácia								
Osvetľovacie telesá								
Písacie a šijacie stroje			Kancelárske stroje		Kancelárske stroje (Ks)			
	Hutníctvo		Hutníctvo		Hutníctvo (Hu)			
	Astronómia		Astronómia		Astronómia (A)			
	Chémia		Chémia		Chémia (Ch)			
	Hodinárstvo		Hodinárstvo		Hodinárstvo (Ho)			
	Vodohospodárstvo		Vodohospodárstvo					
	Rôzne		Rôzne		Rôzne (R)			
			Priemyselný dizajn		Priemyselný dizajn (Pd)			
					Zdravotnícka technika (Zt)			

Spôsob a proces akvizície

V súčasnosti sú predmetmi akvizícií STM hmotné doklady vývoja vedy, výroby, techniky, dopravy, priemyslu, konkrétne **predmety s informačnou, vedeckou a historickou hodnotou reflektujúcou vývoj v odboroch najmä:** Hutníctvo, Kováčstvo, Baníctvo (a Baníctvo-Solivarníctvo), Strojárstvo (vrátane časti cestnej dopravy – historické vozidlá motorové i nemotorové; Kancelárske stroje, Energetika, Textilné stroje), Stavebníctvo, Elektrotechnika (všeobecná elektrotechnika, dorozumievacia technika, výpočtová technika), Hodinárstvo, Geodézia a kartografia, Polygrafia, Fotografická a kinematografická technika, Doprava (Letectvo, Železničná a lodná doprava, Cestná doprava), Priemyselný dizajn, Fyzika, Chémia (vrátane Potravinárstva), Astronómia, Zdravotnícka technika.

Akvizičná činnosť je realizovaná formou:

- dar,
- kúpa,
- vlastný výskum,
- prevod správy,
- zámena s iným múzeom alebo galériou.

Dary, odúmrtie, pozostalosti atď. STM prijíma len vtedy, ak sú v súlade s profiláciou a špecializáciou múzea.

Ponuky podmienené špecifickými nárokmi STM prijíma len v prípadoch, ak podmienky ponuky sú v súlade s dlhodobými záujmami STM a jeho návštevníkov.

Proces akvizície zabezpečujú odborní pracovníci – kurátori zbierok, v ktorých kompetencii je predloženie návrhov na nadobudnutie predmetov do zbierkového fondu múzea. Návrhy **kurátori predkladajú Komisii na tvorbu zbierok Slovenského technického múzea**, ktorá pracuje ako poradný orgán generálneho riaditeľa. **Komisia na tvorbu zbierok je tvorená odborníkmi z radov odborných zamestnancov STM a odborníkov z externého prostredia.** Administratívne náležitosti procesu posudzovania návrhov kurátorov na nové prírastky do zbierkového fondu STM spracúva tajomník Komisie na tvorbu zbierok – v prípade STM zároveň dokumentátor v jednej osobe. Predmetom posudzovania je bez výnimky každý jeden návrh na nadobudnutie (nového prírastku) do zbierkového fondu. Komisia na tvorbu zbierok, okrem zhodnotenia hodnôt navrhovaných prírastkov (dokumentačnej, historickej, umeleckej, navrhovanej kúpnej ceny atď.), posudzuje aj možnosti múzea vo veciach odbornej správy nového prírastku – napr. schopnosť múzea poskytnúť predmetu náležité odborné uloženie (v depozitári), možnosti múzea poskytnúť predmetu náležité odborné ošetrovanie (nároky na konzervovanie a reštaurovanie, vrátane manipulácie ai.), zaraďuje prírastky do jednotlivých zbierok ako otvorených súborov zbierkových predmetov a poznatkov o nich z určenej špecifickej oblasti súvisiacej s vývojom vedy, výroby, techniky, dopravy a priemyslu atď. Posudzovanie prebieha so zreteľom na prípadné prieniky zamerania a špecializácie jednotlivých registrovaných múzeí v celonárodnej sústave múzeí a galérií.

Výberové kritériá pre akvizície

Procesu akvizície predchádza náležité posúdenie potenciálneho zbierkového predmetu, jeho výpovednej a dokumentačnej hodnoty, a zároveň jeho predpokladov pôsobiť ako symbol a/alebo znak ním dokumentovanej skutočnosti. V podrobnom hodnotiacom procese sú stanovené základné kvantitatívne (**typ, forma, druh, rozsah, veľkosť, početnosť, príslušnosť** atď.) a kvalitatívne charakteristiky potenciálnych zbierkových predmetov (**hodnota, význam, cena, práva, využiteľnosť, kontext s inštitucionálnou politikou** atď.).

Z hľadiska posudzovania hodnoty, ako prioritnej kvalitatívnej charakteristiky, sú vo vzájomnej kombinácii, bez hierarchizácie, posudzované:

- **kultúrno-historická a pramenná hodnota** (neodvíja sa nevyhnutne len od veku, resp. starobylosti predmetu),
- **aspekt nenahraditeľnosti** dokumentu.

Vedecko-výskumné výberové kritériá:

- **jedinečnosť dokumentu** z pohľadu vývoja národných i európskych a svetových dejín (dokumenty a pamiatky k významným udalostiam a osobnostiam vedy a techniky),
- **historickosť, autenticita, unikátnosť výskytu.**

Kontextové kritériá:

- **význam** potenciálneho zbierkového predmetu **pre tvorbu zbierok** (kolekcií),
- **pozoruhodné dosahy** potenciálneho zbierkového predmetu (historické, kultúrne, vedecké...).

Fyzické výberové kritériá:

- **materiálový a technologický význam** ako jedinečný doklad formy, resp. spôsobu spracovania,
- **estetické a umelecké aspekty** spracovania,
- **unikátnosť a cennosť množstva materiálov**, z ktorých je predmet vyrobený (kovy, drahokamy, slonovina, a pod.),
- **celkový fyzický stav** (nevyhnutnosť odborného zásahu pre zabezpečenie zastavenia degradácie ojedinelého predmetu, alebo naopak uprednostnenie predmetu v lepšom stave v prípade dostupnosti).

Iné kritériá:

- **celistosť, neporušenosť, pri nadobúdaní kolekcií (resp. zbierok) kompletnosť,**
- **unikátnosť, zriedkavosť, vzácnosť výskytu.**

V neposlednom rade **musia byť zhodnotené predpoklady múzea zabezpečiť pre daný predmet adekvátnu dlhodobú odbornú ochranu s cieľom jeho trvalého zachovania** (náročnosť odborného ošetrovania a odborného uloženia).

Pri akvizícii **sú preferované autentické doklady** dokumentovanej skutočnosti, **resp. originály**. Pri sériovej výrobe, vzťahujúcej sa na väčšinu potenciálnych zbierkových predmetov dokumentujúcich vývoj vedy a techniky od obdobia priemyselnej revolúcie, je originálom každý autentický predmet. Vo vybraných prípadoch, najmä pri nedostupnosti, či neprimeraných nárokoch na odborné uloženie a odbornú ochranu, môžu byť predmetom akvizícií faksimílie, repliky, makety, modely a iné druhy substitútov.

STM do zbierkového fondu nenadobúda predmety, ktorých pôvod nie je známy, resp. nadobudnutie môže byť realizované až po doložení pôvodu a "osudu" predmetu od jeho objavenia alebo výroby. V prípadoch potenciálnych prírastkov bez jasného pôvodu vyvinie STM maximálne úsilie vo veci objasnenia ich pôvodu. Na základe zistených skutočností STM rozhodne o svojom ďalšom postupe.

STM do zbierkového fondu nenadobúda predmety, pri ktorých je podozrenie, že boli získané nezákonnou, nevedeckou alebo zámerne deštruktívnou činnosťou, alebo poškodením historických pamiatok, archeologických, geologických nálezísk a pod.

Predmety kultúrnej hodnoty nadobúdané do zbierkového fondu STM

Do zbierky **Hutníctvo** sú nadobúdané predmety kultúrnej hodnoty prispievajúce ku komplexnej dokumentácii vývoja hutníctva a hutníckej výroby, obzvlášť metalurgického priemyslu na Slovensku i v Čechách, dokumentácii hutníckych podnikov a závodov, vrátane technológií výroby, tradícií hámorníckej výroby. Zbierkové predmety dokumentujú prvovýrobu a druhovýrobu čiernej, farebnej a práškovej metalurgie, hámornícku výrobu, predmety osobnej i domácej potreby, archeologický a písomný dokumentačný materiál. Prioritne je pozornosť zameraná na sústreďovanie hmotných dokladov hutníckej výroby v rokoch 1960 – 1990 na Slovensku, t. j. na múzejnú dokumentáciu tendencií hutníctva 2. polovice 20. storočia na Slovensku.

Nadobúdaný materiál: prvovýroba železné (vzorky, suroviny), prvovýroba neželezné (vzorky, suroviny), žiaruvzdorný materiál, obrazy s tematikou hutníctva, plastiky a odliatky s tematikou hutníctva, fotografie a audio a filmy a výkresy a archiválie a diapozitívy k téme, prístroje, modely, ozdobné odliatky, liatinové kachle a príslušenstvo, mlynčeky, mechy a dúchadlá, mažiare, nožnice, hutnícke náradie a nástroje a zariadenia, cenníky a katalógy, technologické postupy výroby, téglíky, hámornícke náradie a nástroje, hámornícke výrobky, vzorky pletív, spotrebné predmety k téme, zvony, archeologické nálezy, tanieri, misky, podnosy, žehličky, pekáče a formy, svietniky, iné svietidlá súvisiace s hutníctvom (kahance, lampáše, lustre), sakrálné predmety k téme, zbrane v súvislosti s materiálom, diplomy, príbory, trosky, tepelne spracované výrobky a výrobky s povrchovou úpravou, kované a lisované výrobky, technické odliatky (železné a neželezné), palivá, výroba ortute, panvy a kotle, medaile a plakety, iné kuchynské potreby (misky, táčce, hrnce), hutnícka druhovýroba (ťahanie, valcovanie, pletenie, pretláčanie), oplatnice, prášková metalurgia (železné, neželezné).

Zbierka **Baníctvo** je budovaná s cieľom dokumentovať vývoj baníckej techniky, a zároveň jej používanie, a to najmä na Slovensku. Zastúpené sú v nej stroje, zariadenia a technika, ktoré sa používali pri otváraní ložiska, jeho vystužovaní, dobývaní. Neoddeliteľnou súčasťou zbierky je technika súvisiaca s banskou dopravou, odvetrávaním, osvetlením a zároveň ochranou pri práci. Podstatnú časť tvoria vzorky rôznych minerálov a hornín, najmä z lokalít Slovenska. Zastúpené sú tiež predmety umelecko-historickej hodnoty, ako aj rôzne publikácie súvisiace s baníctvom na Slovensku i v zahraničí. Aktívna selekcia je prioritne zameraná na dokumentáciu problematiky baníctva na Spiši, Gemeri, baníctva v Zemplínskych Hámroch, hnedouhoľného baníctva v oblasti Slovenska a dobývania kamennej soli v Solivare v minulosti.

Nadobúdaný materiál: pracovné náradie banícke (kladivá, kladivká, železka, špicáky, motyky či vrtáky na ručné vrtanie), osvetľovacia technika používaná v baníctve (lajchtáre, sicílske kahance, olejové kahance, karbidové lampy, bezpečnostné lampy, benzínové lampy, akumulátorové lampy), zariadenia a vybavenie na prepravu rúbani, technické prístroje na meranie fyzikálnych a chemických veličín v baníctve, zabezpečovacia technika, predmety súvisiace so solivarníctvom.

Osobitne je budovaná zbierka dokumentujúca ťažbu a spracovanie soli pod názvom **Baníctvo-Solivarníctvo**. Prioritne sú nadobúdané artefakty dokumentujúce solivarníctvo v lokalite Soľná Baňa (Prešov-Solivar) v najširšom zmysle slova.

Zbierka **Kováčstvo** dokumentuje výsledky rôznorodej práce kováčov (aj súčasných), ich aktivít, ktoré vyvíjali nielen na zabezpečovanie svojich každodenných základných potrieb, ale aj ich tvorbu, mnohokrát vo forme špičkových umeleckých diel. Aktívna selekcia je zameraná prioritne na dopĺňanie už vytvorených podskupín zbierky (viď nadobúdaný materiál) a ich rozšírenie najmä o predmety umeleckého charakteru, špeciálne z oblasti drotárstva, ale aj rôznorodý dokumentačný a sprievodný materiál (napr. katalógy, cenníky ap.).

Nadobúdaný materiál: mreže a zábradlie, ozdobné prvky, konzoly a firemné značenie, osvetľovacie telesá, závesy, kľúče, kľučky, zámky, dvere a brány, kríže, plakety, sochy, kované figúry, pracovné nástroje, dúchadlá, pokladnice, bytové doplnky, kovania a súčiastky, doplnkový materiál, výrobky drotárstva, sprievodná dokumentácia k sledovanej problematike.

Zbierka **Strojárstvo** (vrátane odborov **Energetika, Textilné stroje**) dokumentuje obdobie od formovania sa strojárskej výroby na našom území až po súčasný strojársky priemysel. Monitoruje rozsiahlu oblasť strojárstva, technického vývoja a výroby strojov, strojárskych zariadení, technológií a výrobkov. V rámci odboru Energetika je pozornosť sústredená na dokumentáciu vývoja parných strojov, vodných motorov, turbín a spaľovacích motorov. Ďalšie budovanie zbierky je zamerané na zdokumentovanie jednotlivých míľnikov vývoja strojárstva na našom území v 20. storočí, /vplyv zmeny režimu/ nástupnícke podniky a firmy vzniknuté po roku 1989 na základoch veľkých štátnych podnikov, preorientáciu – zmenu výrobného artiklu jednotlivých strojárskych podnikov. Snahou je tiež doplniť zbierku o prelomové a inovatívne strojárske produkty, technické zariadenia používané pri výrobe strojárskych súčiastok. Aktívna selekcia sa však orientuje aj na historické strojárske zariadenia, náradie a nástroje, meradlá používané v strojárskom priemysle. V podskupine Energetika je prioritným cieľom zmapovanie vývoja energetických zariadení, ich postupného vývoja a smerovania, najmä postihnutie problematiky náhrady fosílnych palív, obnoviteľné formy energie (solárne, veterné, geotermálne zariadenia.) Zároveň sú v zbierke Strojárstvo sústreďované výnimočné historické cestné vozidlá (motorové i bezmotorové).

Nadobúdaný materiál: strojárske výrobky (historické výrobky, výrobky škôl, remeselníkov, manufaktúr, fabriek, tovární, závodov), nástroje na obrábanie kovov, školské pomôcky a modely strojárskych zariadení, technické zariadenia, plynometry, obrábacie stroje, iné (špeciálne výrobky, rarity, pozoruhodné tech. riešenia, historické strojárske predmety), bicykle, automobilová technika, motocykle, energetické zariadenia, technická dokumentácia.

Stavebníctvo je utlmenou zbierkou vo fonde STM. T. č. obsahuje najmä odliatky, prevažne sadrové, výzdob fasád historických budov, fragmentárne aj výrobky a vzorky keramického priemyslu.

Zbierka **Elektrotechnika** a **Dorozumievacia technika** disponuje zbierkovými predmetmi dokumentujúcimi vývoj záznamu a reprodukcie zvuku, záznamu a reprodukcie obrazu, zariadeniami na prenos správ na diaľku, rozhlasovými a televíznymi prijímačmi, prostredníctvom ktorých je možné dokumentovať nielen technický pokrok, ale aj celospoločenské dôsledky rozvoja týchto masovokomunikačných prostriedkov. V **podskupine výpočtová technika** je sústreďovaná výberová kolekcia predmetov dokumentujúcich vývoj danej oblasti. Samostatne sú združované predmety dokumentujúce problematiku **silnoprádovej elektrotechniky a elektroenergetiky**. Prioritne je pozornosť venovaná dokumentácii vývoja rozhlasovej a televíznej techniky, vyrábanej na území Česka a Slovenska, pričom pri nadobúdaní je dôležitým kritériom funkčnosť predmetu. Aktívna selekcia je zameraná aj na oblasť silnoprádovej elektrotechniky a elektroenergetiky, kde je opäť dôležitým kritériom funkčnosť.

Nadobúdaný materiál: telegrafná technika, ďalekopisná technika, telefaxy, telefónne prístroje, telefónne ústredne, hracie stroje, fonografy a gramofóny, zvonkohry na ploché kotúče, hracie strojčky, drôtofony, rozhlasové prijímače, televízne prijímače, technologické zariadenia rozhlasové a televízne, zariadenia na záznam a reprodukciu zvuku a obrazu, elektrotechnické súčiastky, záznamové médiá, výpočtová technika, vrátane pamäťových médií a periférnych zariadení, zariadenia silnoprádovej elektrotechniky a elektroenergetiky, dokumentačný a sprievodný materiál.

V zbierke **Hodinárstvo** sú sústredené hodiny rôzneho druhu, špeciálne typy hodín, krokové mechanizmy, vežové, podlahové, nástenné, stolové, krbové hodiny, budíky, vreckové hodiny, hodinárske nástroje a zariadenia používané v hodinárskych dielňach, a taktiež množstvo hodinových súčiastok z hodinárskej praxe. Aktívna selekcia je zameraná prioritne na hodiny z obdobia po roku 1930, najmä výrobcov tzv. západnej Európy, približujúce estetický tvarový vývoj secesie, Art deco, funkcionalizmu atď., mysteriózne hodiny, náramkové hodiny, iné zvláštne – zaujímavé typy hodín).

Nadobúdaný materiál: hodiny, hodinové stroje a strojčky, najmä vo funkčnom stave, sprievodná dokumentácia, hodinárske náradie, nástroje a potreby.

Systematicky budovaná zbierka **Geodézia a kartografia** dokumentuje vývoj geodetickej techniky nielen na Slovensku, ale aj v celej Európe počas niekoľkých storočí. Dokumentačne je pokrývaná problematika merania vzdialeností, uhlov a prevýšení a tvorby máp kartografických diel. V zbierke sú zastúpené originálne predmety, ale aj repliky dôležitých geodetických zariadení a pomôcok či máp. Prevažne ide o predmety z 19. – 20. storočia, zastúpené je však aj 18., 17. a 16. storočie. Aktívna selekcia sa sústreďuje na dokumentáciu geodézie a kartografie súčasnosti, resp. obdobia od 2. polovice 20. storočia, ale zároveň na dopĺňanie zbierky vybranými druhmi predmetov dokumentujúcich geodéziu 19. až 20. storočia, s dôrazom na kritérium miesta výroby a používania (územie Česka a Slovenska).

Nadobúdaný materiál: prístroje a zariadenia na meranie vzdialeností, uhlov, prevýšení – astroláby, buzoly, kompas, sklonometry, uhlové hlavice, zrkadlika, hranolčeky, meračské stoly, teodolity, tachymetre, nivelačné prístroje, geodetické pomôcky – nivelačné laty, značky, vynášacie súpravy, planimetre, transportéry, uhloмеры, pravítka, libely, statívy, meračské pásma, klince, mapy, kartografické diela, glóbusy, atlas, vybrané reprezentatívne kartografické diela, mapy.

Zbierka **Polygrafia** momentálne zachytáva technologickú postupnosť tlačiarenskej výroby, a to prostredníctvom konkrétne sádzacích strojov, tlačiarenských lisov. Stroje zodpovedajú obdobiu a úrovni polygrafickej techniky z prelomu 19. a 20. storočia, resp. 1. polovice 20. storočia. Ďalšie zbierkové predmety sa vzťahujú na problematiku finalizácie výrobkov polygrafického priemyslu, pričom v zbierke sú zastúpené najmä menšie zariadenia na lisovanie, prípadne orezávanie väzieb kníh, časopisov, listov a podobne, používané v menších kníhviazačských dielňach.

Nadobúdaný materiál: rýchlolisy, rotačky, sádzacie stroje, kompletná kníhtlačiarenská resp. kníhviazačská dielňa alebo jej súčasti, sprievodná dokumentácia k strojovému vybaveniu, ukážky techník tlače – drevorezby a drevoryty, medirytiny, olovorytiny, oceľorytiny, ako aj techniky litografie.

Zbierka **Kancelárske stroje** obsahuje okrem písacích strojov aj počítačie, rozmnožovacie a účtovacie stroje rôznych značiek, a samozrejme aj predmety technického charakteru používané v kanceláriách v minulosti. Zámerom je dopĺňanie existujúceho vývojového radu písacích strojov, vrátane materiálov sprievodnej dokumentácie. Od začiatku továrenskej výroby písacích strojov v r. 1870 až do 50. rokov 20. storočia sa vo svete vyrábalo približne 800 základných konštrukcií písacích strojov, z ktorých sa vyvinulo asi 4000 modifikácií. Preto aj možnosti doplnenia vývojového radu písacích strojov o ďalšie modely a typy sú pomerne široké.

Nadobúdaný materiál: písacie stroje – mechanické, elektrické, elektronické, kopírovacie a rozmnožovacie stroje, dokumentačný materiál, sprievodná dokumentácia.

Fotografická a kinematografická technika alebo aj Foto-kino sa sústreďuje na dokumentáciu historického vývoja fotografickej a kinematografickej techniky od prvých pokusov s kamerou obscurou, ďalej celou klasickou érou až po nástup digitálnej techniky. Cieľom momentálne vyvíjanej akvizičnej činnosti je dopĺňanie kinematografickej techniky o konštrukčne zaujímavé prístroje. V rámci dokumentácie vývoja fotografickej techniky je aktívna selekcia zameraná prioritne na vybrané typy fotografickej techniky vyrábanej v Československu od roku 1918, resp. na území Česka a Slovenska od roku 1870 do roku 1980. Zároveň je pozornosť sústredená na selektované zhromažďovanie ukážok historických fotografií a predmetov dokumentujúcich rôzne spôsoby výroby (vyvolávania) fotografií, prioritne tzv. mokrý proces vyvolávania negatívov. Osobitná pozornosť je venovaná fotografii ako médiu a dopĺňaniu zbierky o dokumenty viažuce sa k vývoju fotografických techník, napr. kalotypia, slaný papier, albuminové papiere, mokré koloidné procesy, suché želatinové dosky, chromofotografia, autochrom, ušľachtilé tlače a ďalšie.

Nadobúdaný materiál: fotografické prístroje – ateliérové, cestovné, sklopné, vzperové, boxové, jednooké a dvojoké zrkadlovky, prístroje pre okamžitú fotografiu, miniatúrne prístroje, pockety, kompakty, stereoskopické, panoramatické, zvláštne a digitálne, vrátane záznamových médií, fotografické objektívy rôznych optických parametrov a konštrukčných prevedení, prístroje a príslušenstvo používané v profesionálnej aj amatérskej fotografickej praxi, snímacie kamery, projekčné (premietacie) prístroje, amatérske kamery, vrátane príslušenstva, symboly nástupu digitálnej techniky.

Zbierka **kinematografická technika (Múzeum Medzev)** je špecifickou kolekciou získanou darom od prezidenta Rudolfa Schustera, obsahuje kinematografickú techniku, fotografickú techniku, materiál etnografického charakteru. STM sa zaviazalo zbierku uchovávať v celosti a v mieste Múzeum kinematografie rodiny Schusterovej v Medzeve.

Zbierky **Doprava železničná a lodná** a **Doprava cestná** obsahujú predmety so vzťahom k vývoju železničnej, riečnej a cestnej dopravy. Aktívna selekcia je obmedzená a limitovaná v súčasnosti nedostatočnou plochou depozitárnych priestorov Slovenského technického múzea, ako aj možnosťami zabezpečenia systematickej odbornej ochrany týchto typov veľkorozmerných zbierkových predmetov. Unikátom v zbierke Dopravy železničnej a lodnej je (najväčší mobilný zbierkový predmet v zbierkovom fonde Slovenského technického múzea) remorkér Šturec, od roku 2015 zakotvený v zimnom prístave v Bratislave a systematicky etapovito reštaurovaný s cieľom vytvorenia lodného múzea. V prípade múzejnej dokumentácie vývoja železničnej dopravy STM kooperuje so Železničným múzeom Slovenskej republiky (ďalej aj len ŽM SR), organizačnou zložkou Železníc Slovenskej republiky.

Nadobúdaný materiál: dopravné prostriedky motorové, dopravné prostriedky nemotorové (káry, koče, vozy, sane), substitúty veľkorozmerných predmetov najmä modely, prototypy, dopravné značenie, prístroje a zariadenia autoškoly, odev súvisiaci s dopravou, náradie, nástroje a prístroje, tlačoviny, medaily, vyznamenania, obrazy súvisiace s dopravou, úžitkové predmety tematicky spojené s cestovaním osôb (rôzne súčasti cestovnej batožiny), súčasti, súčiastky, mechanizmy, 3D dokumentácia k činnosti špecifických profesií v rámci železničnej dopravy na území Slovenska a 2D dokumentácia k tematike železničnej dopravy na území Slovenska vo vzájomnej súčinnosti so ŽM SR, ai. k tematike cestnej, lodnej a železničnej dopravy.

Zbierka **Letectvo** dokumentuje vývoj letectva a leteckej techniky. Originály nadobudnutých artefaktov pokrývajú najmä obdobie pred a po II. svetovej vojne. Obdobie po roku 1945 je dokumentované prevažne leteckou a zabezpečovacou technikou. Unikátmi sú excelentná zbierka piestových motorov vyvíjaných pred II. sv. vojnou, prúdových motorov z obdobia II. sv. vojny až po najmodernejší prúdový motor vyrábaný na Slovensku, vzácne prístroje palubného vybavenia z obdobia II. sv. vojny a rokov 1950 – 1990, kolekcia lietadiel a vrtuľníkov z rokov 1950 – 1989. Aktívna selekcia je zameraná prioritne na získavanie vybranej leteckej techniky z obdobia rokov 1945 – 1989, resp. 1992, ako aj fragmentárnych muzeálií dokumentujúcich históriu kozmonautiky. Úplnou prioritou je samozrejme získavanie leteckej techniky dokumentujúcej letectvo v Československu, resp. na území Slovenska.

Nadobúdaný materiál: letecké motory, lietadlá, vrtuľníky, konštrukčné prvky, letecká prístrojová technika, vybavenie a príslušenstvo, dokumentačný materiál a sprievodný materiál.

V zbierke **Priemyselný dizajn** sú sústreďované artefakty reprezentujúce tvarový vývoj a míľniky v dizajne predmetov. Z hľadiska časového rozpätia je zbierka vymedzená 2. polovicou 19. storočia až po súčasnosť s dôrazom na akvizíciu predmetov od 70. rokov 20. storočia, kedy na Slovensku začali vznikať prvé pracoviská dizajnu vo výrobnej sfére. Z pohľadu geografického vymedzenia zbierka dokladuje vývoj odboru hlavne na území Slovenska, nevynímajúc obdobie existencie spoločného štátu v rámci Československa. V súvislosti so zachytením tendencií celkového vývoja dizajnu je však dopĺňaná aj autentickými predmetmi miestne spätými s územiaми susedných štátov a krajinami západnej Európy. V súvislosti s profiláciou Slovenského technického múzea ako technicky orientovaného múzea, akvizičná činnosť nezahŕňa textil, sklo, porcelán, obaly a grafický dizajn.

Nadobúdaný materiál: autorské modely, náčrty, návrhy, štúdie, projekty – prezentujúce a dokumentujúce v sebe autenticitu tvorby dizajnéra, predmety realizované vo výrobnom procese podľa dizajnérskeho návrhu, dokumentácia o tvorbe a vzniku projektu či predmetu – firemná literatúra, katalógy, prospekty, časopisy, fotodokumentácia, ocenenia.

Zbierka **Fyzika** sústreďuje predmety dokumentujúce vednú disciplínu – fyzika v najširšom zmysle slova. Osobitná pozornosť je venovaná dokumentácii dejín fyziky na Slovensku prostredníctvom dokumentácie výučby fyziky na školách rôznych stupňov. Zároveň sú v zbierke sústreďované predmety dokumentujúce pôsobnosť firiem vyrábajúcich učebné pomôcky, používané v rôznych obdobiach v školách na území dnešného Slovenska.

Nadobúdaný materiál: učebné, demoštračné, laboratórne, audiovizuálne prístroje a pomôcky, nástenné mapy, obrazy s tematikou dejín fyziky, dokumenty so vzťahom k významným dejateľom fyziky – portréty, sochy, fotografie, medaile, učebnice, pozostalosti, filmy, diafilmy, prednášky profesorov, zošity študentov, plakety, patenty, vynálezy, prístroje z jednotlivých častí fyziky – mechanika pevných látok, kvapalín a plynov, termika, akustika, optika, elektrina a magnetizmus, subjadrová a jadrová fyzika, resp. hmotnostné, dĺžkové a objemové meradlá, meracie prístroje, rôzne zdroje, pozorovacie prístroje, demonštračné prístroje, predmety dokumentujúce aplikovanú fyziku, učebnice z filozofie prírody, neskôr fyziky – aj cudzojazyčné, sprievodná dokumentácia – firemné katalógy a pod.

Zbierka **Chémia** (vrátane Potravinárstva) dokumentuje vednú disciplínu – chémiu a vývoj chemického priemyslu na území Slovenska. Vysoké percento zbierky tvoria demonštračné prístroje, chemické sklo, učebné pomôcky, modely, didaktická technika, učebnice, diafilmy, vzorky výrobkov chemických podnikov. Akvizičná činnosť je zameraná na selekciu reprezentatívnych hmotných dokumentov problematiky základnej chémie, plastikárskeho priemyslu, gumárskeho priemyslu, spracovania celulózy a výroby papiera, farmaceutického a kozmetického priemyslu, výroby skla, petrochemického priemyslu, výroby hnojív, pesticídov, insekticídov, farieb a lakov, z oblasti silikátového priemyslu, tehliarstva, skla, umelých vlákien a pod.

Nadobúdaný materiál: prístroje z jednotlivých oblastí chémie, a to anorganická, organická, prístrojová, fyzikálna, biochémia, jadrová chémia, laboratórne prístroje, katalógy prístrojov a chemického skla, prístroje na stanovenie Ph, kolorimetrické prístroje, prístroje na analýzu plynov, polarimetre, refraktometre, viskozimetre, kalorimetre, polarografy, vlhkomery, tlakomery, mikroskopy, tepelné prístroje, prístroje na elementárnu mikro- a semi-mikroanalýzu, extrakčné prístroje, rôzne kúpele, termostaty, sterilizátory, laboratórne zariadenia, vákuová technika, prístroje pre filtráciu a destiláciu, laboratórne náradie, modely, vzorky materiálov, výrobkov, obrazy so vzťahom k chémii.

V zbierke **Astronómia** sú sústreďované predmety dokumentujúce históriu pozorovacej techniky od 16 stor. až po súčasnosť. Ide o zameriavacie pomôcky a prístroje, mapy hviezdnej oblohy, astronomické učebnice, faximílie, astronomické fotografie, slnečné hodiny, ďalekohľady (šošovkové, zrkadlové), demonštračné prístroje astronomické – telúria, armilárne sféry, optika. Nosnú časť zbierky v skupine astronomické prístroje tvoria ďalekohľady a kolekcia slnečných hodín. Prioritne je pozornosť venovaná aktívnemu vyhľadávaniu demonštračnej techniky (planetária, telúria, armilárne sféry, hviezdne glóbusy), zároveň je zbierka dopĺňaná o historickú aj modernú pozorovaciu techniku využívanú v astronómii, vrátane dokumentačných materiálov a sprievodnej dokumentácie.

Nadobúdaný materiál: pozorovacie a zameriavacie astronomické prístroje, demonštračné prístroje a pomôcky, sprievodný materiál, dokumentačný materiál k téme.

Zbierka **Zdravotnícka technika** bola v štruktúre zbierkového fondu STM vytvorená v roku 2019, so základným členením: zubné lekárstvo, interná medicína, chirurgia, diagnostické odbory, ďalšie hlavné špeciálne odbory. Cieľom pri budovaní tejto zbierky je sústrediť sa na zdravotnícku techniku vyrobenú na našom území, prípadne v Československu, získavať do zbierky predmety zaujímavé z technického hľadiska a využívané v našich zdravotníckych zariadeniach. Prioritou je sústrediť sa na možné akvizície predmetov súvisiacich s vývojom zubného lekárstva (a zubnej techniky), vzhľadom na dokumentačné pokrytie danej problematiky neobsiahnutej v zbierke/kolekcii zubnej techniky Slovenskej komory zubných technikov.

Nadobúdaný materiál: zariadenie a vybavenie zdravotníckych zariadení/ambulancií – vybrané súčasti vecného a materiálovo-technického vybavenia ambulancií, nemocníc, liečební – s dôrazom na prístrojové vybavenie slovenského, príp. československého pôvodu, a to najmä z produkcie podnikov Koncernu CHIRANA Stará Turá.

V zbierke **Rôzne** múzeum sústreďuje predmety kultúrnej hodnoty, ktoré síce nemajú priamu dokumentačnú hodnotu k vedným a technickým disciplinám dokumentovaných STM, no prispievajú, najmä čo sa týka zhodnotenia zbierkových predmetov prezentačnými formami, k posilneniu výpovednej hodnoty iných zbierkových predmetov a jednoznačnejšiemu a bežnému návštevníkovi pochopiteľnejšiemu predstaveniu komunikovanej témy z oblasti vývoja vedy, výroby, techniky, dopravy a priemyslu. Zahŕňa to aj tzv. kuriozity a rarity v technickom, konštrukčnom, dizajnovom a i. riešení predmetov technického charakteru.

Zhrnutie

Akvizičná politika Slovenského technického múzea zohľadňuje funkcie a špecializáciu múzea. Jedným z hlavných cieľov STM ako fondovej inštitúcie je systematické budovanie zbierkového fondu ako „obrazu“ vývoja vedy, výroby, techniky, priemyslu a dopravy v Slovenskej republike v porovnaní s celosvetovým vývojom. Pri nadobúdaní vybraných hmotných dokladov dokumentovanej skutočnosti sa múzeum riadi odbornými kritériami, platnou legislatívou, vlastnými internými predpismi a Etickým kódexom múzeí ICOM. Každému procesu akvizície predchádza viacstupňové posúdenie potenciálneho zbierkového predmetu s cieľom minimalizovať subjektivitu prisudzovania muzeality. Pri rozhodovaní o zaradení predmetov do zbierkového fondu sú okrem odborných kritérií zohľadňované možnosti múzea poskytnúť danému predmetu náležitú ochranu, najmä vo forme dlhodobého (trvalého) odborného uloženia (kapacity a podmienky depozitárov) a systematického odborného ošetrovania (konzervovanie a reštaurovanie). Nemalou mierou sú priority akvizičnej činnosti ovplyvňované zámermi múzea v oblasti múzejnej komunikácie. Zároveň sa však do akvizičnej politiky premietajú výsledky systematického a neustále prebiehajúceho zhodnocovania zbierok a aktuálneho stavu a vývoja spoločnosti. Využívané sú všetky spôsoby nadobúdania zbierkových predmetov, t. j. darom, kúpou, vlastným výskumom, prevodom správy, zámenou s iným múzeom alebo galériou. Špecializácia na komplexnú dokumentáciu dejín a histórie vedy a techniky, výroby, priemyslu a dopravy si vyžaduje intenzívnu komunikáciu s výrobnými a vývojovými organizáciami, ale aj ostatnými múzeami v Slovenskej republike fragmentárne dokumentujúcimi dané skutočnosti, a to aj z dôvodu vyhýbania sa mnohoplicitám v uchovávanom kultúrnom dedičstve. Finančná náročnosť získavania zbierkových predmetov formou kúpy, najmä s dokumentačnou hodnotou so vzťahom k vývoju výroby a priemyslu, si vyžaduje preferovanie nadobúdania tohto typu artefaktov spôsobom prevodu správy alebo darom. Opomíňať sa nesmú ani špecifiká veľkej časti zbierkových predmetov uchovávaných technickými múzeami, a to sú rozmery a náročnosť pri manipulácii s nimi.

Krátkodobé ciele akvizičnej činnosti Slovenského technického múzea (ročné plány) sú spracovávané kurátormi vo forme akvizičných zámerov zbierok.

Týmto dokumentom sa ruší Akvizičná politika Slovenského technického múzea, reg. zn. 157/2020, z 3. februára 2020.

V Košiciach, dňa 30. októbra 2020.

**SLOVENSKÉ
TECHNICKÉ MÚZEUM
040 01 KOŠICE, HLAVNÁ 88
I**

Mgr. Zuzana Šullová
generálna riaditeľka